

kintélyes és népszerű orvosprofesszor kijelentette: ő elvből nem használ magyar gyógyszert. A jelenlevő ISSEKUTZ szelíden érdeklődött: „Ugyan mit szólna ahhoz, professzor úr, ha betegek elhatároznák, hogy ők pedig elvi okokból nem kezeltek magukat magyar orvosokkal?”

Részt vett a Chinoin szintetikus úton előállított első új gyógyszerének, a Novatropinnak kifejlesztésében. Ezt a homatropinnak metil-nitráttal, később metil-bromiddal való reagáltatásával állították elő. Az első világháború kezdetén ISSEKUTZ BÉLA kutatásai eredményeképpen azt javasolta, hogy kombinálják a novatropint és a papaverint. Ez a Troparin néven forgalomba hozott első Chinoin-készítmény, amely diadallal tört be Európa piacaira is. Ez a megoldás lett bel- és külföldön egyaránt a prototípusa a simaizomgörcsöt oldó gyógyszerkombinációknak.

Budapesti működése alatt főleg a Chinoin gyár vegyészeivel működött együtt. Az eredeti magyar gyógyszerek előállítása terén az áttörés, a döntő fordulat azonban három év múlva következett be a vizelethajtó Novurit felfedezésével. A felfedezésben FÖLDI, a Chinoin vegyésze a társa. Zemplén tanítvány FÖLDI ZOLTÁN és kollégája MÁRKUS, a külföldön használatos vizelethajtó Salygran példájából kiindulva, öt új, higanytartalmú szerves vegyületet állított elő. ISSEKUTZ BÉLA végezte a farmakológiai vizsgálatokat. Megállapította, hogy hatásosak, sőt felfedezte, ha az új vegyületet a teofillinnel házasítja, akkor az eredményességét a tízszeresére fokozhatja. Így született meg a Novurit. Ennek a mintájára csakhamar az összes külföldi készítményt, így a Salyrgant is kombinálták teofillinnel. Közben újabb megállapításokra jutott. A kombináció eredménye, hogy a higanyos húgyhajtók helyi izgató hatása megszűnt. A Novurit után következett 1959-ben a ma is használt Hypothiazid felfedezése. Kedvencével, a több nyelvet beszélő munkatársával, VEREBÉLY NADINNAL, a híres sebész lányával dolgoztak együtt. A kísérlethez a Chinoinban szintetizált, negyvenkilenc egymáshoz hasonló vegyületből válogatták ki a legmegfelelőbbet. A fantasztikus nemzetközi versenyre volt jellemző, hogy úgyszólván ugyanazon időben három gyár hozta ki - egy amerikai, egy svájci és a magyar - a hasonló vegyületet.

Az ország első és azóta is egyetlen Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézetét 1952-ben alapították. DOBI ISTVÁN, az Elnöki Tanács akkori elnöke írta alá az alapító okiratot. 1954-ben RUSZNYÁK ISTVÁN, az Akadémia akkori elnöke, intézeti igazgatói, TÖRŐ IMRE professzor, az Akadémia akkori V. (Orvosi) Osztályának titkára osztályvezetői és ISSEKUTZ BÉLA professzor, az V. Orvosi Osztály egykori nagy öregje, szintén osztályvezetői kinevezést kapott.

Nyolcvanegy éves volt, amikor elkezdett dolgozni az 1968-ban megjelent művén, amelynek címe: *id. Jancsó Miklós és ifj. Jancsó Miklós, a két orvostudós*. ISSEKUTZ BÉLA a tanítványai közül ifj. JANCsó MIKLÓST tartotta olyan géniuszának, mint SZENT-GYÖRGYI ALBERT. Többször javasolta JANCsó MIKLÓST Nobel-díjra.

Kevesen tudták, hogy ISSEKUTZ kiváló sakkozó volt, a magyar levelezési sakkválogatott tagja, és nyugdíjasan egyre több időt szentelt kedvenc szellemi sportjának.

Utolsó éveiben SZENT-GYÖRGYI ALBERTHEZ hasonlóan a rákkal kezdett el foglalkozni. Elgondolásait az 1969-ben megjelent könyvben (*The Chemotherapy of Cancer*), az Akadémia Könyvkiadó gondozásában jelentette meg. Nagy nemzetközi keresztes hadjáratot hirdetett, a polcokon lévő fellelhető összes kémiai anyagnak a megvizsgálásával gondolt rálelni a rák gyógyszerére. A könyvének már nem volt semmilyen visszhangja. Ez elkedvetlenítette. Nem vette figyelembe, hogy a világ megint megváltozott. Ahogy a századforduló első évtizedeiben a kémiai indíttatású, tehát a vegyészek által előállított kémiai anyagokhoz kellett biológiai hatást találni, e könyve megírásakor már megváltozott a világ: a felfedezett biológiai hatáshoz kerestek kémiai anyagokat. Ezt a nézetet képviselte utóda, KNOLL JÓZSEF. De ez már egy másik történet.

(*Híres magyar orvosok - Galenus, Budapest, 2000*)

* * *

Március 15:

1848

Sok-sok leírásból, köztük elsősorban Petőfi Sándor naplójából, Jókai Mórtól tudjuk, mi történt ezen a napon. Sorbavették azokat az eseményeket, amelyekben személyesen részt vettek.

Márpedig mindenben részt vettek. Leírták a kora délelőtti jeleneteket a Pilwax Kávéházban, a híres eseményt, hogy miként nyomtatták ki - cenzori engedély nélkül - a Nemzeti dalt és a Tizenkét pontot, a szabad magyar sajtó első két, tavaszt hozó fecskéjét Landerer és Heckenast nyomdájában, a Múzeum-ker-

ti nagygyűlést (ma így mondanánk), ahol a Nemzeti dal refrénjét már az egész tömeg mondotta a költővel együtt, a délutáni eseményeket, Táncsics kiszabadítását, a Helytartótanács ülésére behatoló (azaz: nyilvánosságot, nyilvános döntéseket követelő) tömeg viselkedését, egészen az esti, Nemzeti Színház-beli előadásig.

Vértelen forradalom volt, Széchenyi még gúnyolódott is, hogy „esernyős forradalom” ... (A huszadik század vége itt-ott megismételte ezt a csodás, össznépi hangulatot: volt „szegfűs forradalom”, volt „bársonyos forradalom” ... Ilyen értelemben 1848 március 15. példát adott az egész, későbbi Európának: nem csupán július 14. lehetséges, lövésekkel, rohammal és a Bastille lerombolásával; nem csupán október 23. lehetséges, állami orvlövészekkel és órák alatt az egész városra kiterjedő tűzharccal, idegen tankok behatolásával...)

Méltán vagyunk büszkéek 1848 március 15-re. Ők, az akkori márciusi fiatalok „csináltak meg minket”. Azok az emberek határozták meg új nemzettudatunkat, amely más, modernebb, konstruktívabb, mint volt 1848 előtt.

Nem véletlen, hogy március 15-e másfél évszázadon át mindig a legnagyobb nemzeti ünnepként élt a magyar köztudatban, a nemzeti közérzelemben. Most, hogy hivatalos állami ünneppé vált, méltó helyet kapott a naptárban. Adja Isten, hogy a hivatalos ünneppé válás, az ezzel járó „kötelező” iskolai ünnepélyek, az aktuálpolitikára sandító szónoklatok ne sorvasszák el az emléket. Adja Isten, hogy az akkor, ott jelenlévő és tevékeny emberek ne váljanak rideg bronzszoborrá. Ha már másfél évszázadon át - hol így, hol úgy - hiába igyekezett a mindenkori hatalom jégbe merevíteni, szoborrá tenni azokat az élő embereket (lásd a hivatalos kisajátítás elleni gyönyörű tiltakozást például Babits Mihály Petőfi koszorúi című versében), akkor most adja Isten, hogy március 15-e maradjon minden rendű, rangú és származású magyar március 15-éje.

Élő, értelmesen lázadó, s főként tisztességes - igen, ismételjük, mert nagyon fontos: tisztességes - emberek voltak azok, akik 1848 március 15-én „megcsinálták” az új, modern, magyar nemzettudatot.

Hogy miként? Először is: ők aznap délelőtt, a Pilwaxban nem azt határozták el, hogy „gyerünk történelmet csinálni!”, hanem tették, amit becsületesnek éreztek. Másodszor is: ugyanez. Harmadszor is: ugyanez.

Jókai Mór szavaival idézünk fel most néhány pillanatot.

(Részlet a *Tengerszemű hölgy* c. regényből, amely először 1890-ben jelent meg; érdekesség; hogy a könyv sorrendben négy angol, egy dán, két horvát, egy lengyel és egy lett, valamint két német kiadást is megért. Az idézett részlet március 15-én játszódik. A szövegben felvillanó „Gertrúd királyné” pedig nem más, mint Laborfalvi Róza, a Nemzeti Színház művésznője, épp március 15. következtében Jókai felesége.)

„- Hát az a bécsi német, akit mi annyit szidalmazunk, íme vérit tudja ontani a szabadságért; és mi, dicsekedő magyarok ülünk a kályhasutban! ” - kiáltá elkeseredve Petőfi.

Nem kérvényezünk többet az országgyűléshez: ez süket! Kiáltunk a nemzethez: az meghallja.

Ekkor írta meg a „Talpra magyar”-t.

Korán reggel, még lámpavilágnál jöttünk össze négyen az én szobámban: Petőfi, Vasváry Pál, Bu-lyovszky Gyula és én.

Társaim engem bíztak meg, hogy fogalmazzam a pesti pontokat népszerű, mindenki által egyszerre megérthető, rövid modorban. Amíg én azzal elkészültem, afölött vitáztak, hogy hát azután mi lesz? - A leghevesebb volt közöttük Vasváry Pál. Hatalmas, ifjú atlétai alak. A kezében volt egy törpálca, agancsfogantyúval, azzal hadonázott, amíg egyszer a meglódult tör kiguvadt a hüvelyéből s egyet malmozva a levegőben, keresztül repült a fejem fölött, a hegyével a falba fúródva.

„Szerencsés omen!” kiálta Petőfi.

A kiáltvány készen volt; siettünk ki az utcára. Az „asszony”-nak nem szóltunk semmit. Mindegyikünk-nél volt fegyver: én azt a híres párbajelintező duplámot dugtam a zsebembe.

A többit úgyis untig tudja már mindenki. Hogy kezdődött, hogy nőtt meg az emberlavina? Milyen szónoklatot tartottunk a piacon?

De nem elég a beszéd: tenni is kell valamit.

Legelső tett legyen a szabad sajtó gyakorlatba vétele.

A tizenkét pesti pontot és a kiáltványt a nemzethez; meg a „Talpra magyar”-t kinyomatjuk a cenzor engedélye nélkül.

A Landerer és Heckenast nyomda lett megtisztelve az erőszakolt dicsőséggel.

A nyomdásznak, természetesen, hatósági engedély nélkül valamit kinyomtatni nem volt szabad. Magunk gyürkőztünk neki és dolgoztunk a kézi sajtón. A betűszedőt, aki az első szabad szót kiszedte, „Potemkin”-nek hitták.

Amíg Irinyi és a többi fiatal író a sajtónál dolgozott, azalatt az én feladatomból volt a Hatvani-utcát egész hosszában megtöltő közönséget szónoklattal tartani. Nem tudom én, hol vettem? Jött magától.

Az én kedves hű kortársam, Szontágh Pál még most is idézget egy-egy égdöngető frázist, amit akkor hallott tőlem s mégsem felejtett el.

„...nem! hazámfi, nem az az igazi hős, aki meg tud halni a hazáért; hanem aki ölni tud a hazáért: ez az igazi hős!”

Ilyeneket mondogattam én akkor!

Eközben elkezdett esni az eső, ez a legreakcionáriusabb ellensége minden forradalomnak. - Az én népem az sem széleszté el. - Azonban az egész utca megtelt egyszerre kifeszített esernyőkkel.

- Ej, urak! - mennydörögtem én onnan az utcai szegletkőrül. - Ha már az esőcseppek ellen is ernyőt húztok fel; hát ha nemsokára golyók fognak hullani, az ellen mit feszítetek ki?

Csak akkor vettem észre, hogy nem csupán urak vannak körülöttem, hanem hölgyek is. Egypár közülük egészen odafurakodott a közelembe.

Az egyikben felismertem „Gertrúd királynét” .

Fején tollas kalap volt, nagy pálmavirágos persa shawlba volt burkolva. Kalap és öltöny ázott.

Már találkoztam vele egypárszor Szigligetiéknél.

Felszólítottam a hölgyeket, hogy menjenek haza, itt mind összeáznak s még egyéb véletlen is történhetik velük.

- Értünk se nagyobb kár, mint önökért - volt rá a válasz.

Meg akarták várni, míg a nyomtatványok elkészülnek.

Nemsokára előtámadt Irinyi a nyomdaablakban. Hogy az ajtón lehessen kijönni, arról szó sem volt. Kezében tartá a szabad sajtó legelső nyomtatványait.

Azt a jelenetet - ah, azt nem tudom leírni, mikor a legelső szabad lapok kézről kézre lettek adva. „Szabadság! Szabadság!” Te első napsugara egy új, jobb századnak. Te kezdő betűje az Evangéliumnak! Lát-hatóvá téve egy papírlapon. A szabad sajtónak: a paradicsomi mindent tudás fájának legelső gyümölcse. - Minő tombolás támadt, mikor ezt a tiltott gyümölcsöt kapkodták! Milyen Galilei-rugás volt ez ennek a földtekének!

Hej, te sajtószabadság! Te hétfejű sárkány! De sokszor megharaptál azóta! De én mégis áldom azt az órát, amelyben a tojásból kikelni láttalak! és segítettem is benne.

A kezdő betű tehát le volt írva. - De még csak a kezdő betű.

Fiatal írók, diákok, ügyvédek, heves fejű népek csoportosultak a láthatatlan zászló körül: hol van még az egész nemzet? Hogyan hódítja azt meg az „ige”?

/.../

Az is szép jelenet volt. A városház terme zsúfolásig tömve: aki beszélni volt hivatva: a zöld asztalra állt fel s aztán ott is maradt, úgy, hogy utoljára az egész magisztrátus, a vármegye, meg az én társaim mind az asztal tetején álltunk. - A láng terjedt! - A polgármester, a derék Rottenbiller a város erkélyéről hirdeté ki az ezerfejű sokaságnak, hogy Pest városa magáévá teszi a tizenkét pontot. Ezzel aztán a lavina magával ragadta a polgárságot is. - De még azzal nem volt vége. Délután özönlött az utcára a munkások tömege s valahonnan zászlót is kerítettek, a három szent szó felirattal: „Szabadság, egyenlőség, testvériség!” S a zászló oly csodalény, mely mindig előre akar menni.

* * *

1%

1%

1%

1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelem-adónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.